

Bedensel ve Görme Engelli Bireylerin Çeşitli Değişkenler Açısından Boş Zaman Tutumlarının İncelenmesi ¹

Erdi KAYA²İhsan SARI³² Akdeniz Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, ANTALYA³ Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, SAKARYA

Künye: Kaya, E. ve Sarı İ. (2018). Bedensel ve Görme Engelli Bireylerin Çeşitli Değişkenler Açısından Boş Zaman Tutumlarının İncelenmesi. Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi, 3(4): 19-31.

Öz

Bu çalışmanın amacı, spor yapan ve yapmayan bedensel ve görme engelli bireylerin boş zamana karşı tutumlarının, belirlemesi ve katılımcıların boş zaman tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir. Toplam 108 kişi gönüllü olarak araştırmaya katılmıştır. Kişisel bilgi formu ve 'Boş Zaman Tutum Ölçeği' görme engellilere araştırmacılar tarafından okunarak, bedensel engellilere ise onlara eşlik ederek uygulanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 17 paket programı kullanılmıştır. Elde edilen veri Mann-Whitney U Testi ve Kruskal Wallis testleri ile analiz edilmiştir. Spor yapma durumuna göre yapılan analizde, boş zaman tutumu duyuşsal, bilişsel, davranışsal alt boyutlarında farklılık olduğu belirlenmiştir. Spor yapanların anlamlı yönde daha yüksek bilişsel boş zaman tutumuna sahip olduğu belirlenmiştir (U= 645; p<.05). Engel durumunun oluş zamanına göre yapılan analizlerde; davranışsal boyutta, sonradan engelli olan bireylerin boş zaman tutumları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (U= 986,5; p<0.05). Son olarak ise, araştırmaya katılan engelli bireylerin eğitim durumlarının çok düşük olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın bulguları ilgili alan yazın doğrultusunda tartışılarak bazı öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Engelli Birey, Boş Zaman, Tutum.

Examination Of Physical And Visually Impaired Individuals' Attitudes Towards Leisure Time

Abstract

The purpose of this study was to determine the attitudes of the physical and visually impaired individuals, who are engaged in sports and non-sports, towards leisure time, and examine the participants' leisure time attitudes in terms of various variables. A total of 108 participants voluntarily participated to the research. Personal information form and the Leisure Attitude Scale were used as the data collection tool. SPSS 17 package program was used in the analysis of the data. The data was analysed by Mann-Whitney U and Kruskal Wallis tests. A significant difference was found in the analysis for emotional, cognitive and behavioural sub-dimensions of leisure time attitude according to whether or not the participants were doing sports. It was determined that those who do sports have higher score in cognitive dimension of leisure time attitude (U = 645; p <.05). In the analysis according to the time of occurrence of the disability status, the leisure time attitudes of the disabled individuals who became disabled in postnatal life were significantly higher in the behavioural dimension (U = 986,5; p <0,05). Lastly, education status of the participants was found to be very low. The results of this research were discussed in line with the relevant literature and some recommendations were proposed.

Keywords: Disabled person, leisure time, attitude.

Original Makale

Yayın Bilgileri

Gönderi Tarihi: 01.08.2018

Kabul Tarihi: 19.11.2018

Yayın Tarihi: 28.12.2018

Sorumlu Yazar

e-mail: kaerdikaya@gmail.com

DOI: 10.31680/ gaunjss.449975

OriginalArticle

Article Info

Received: 01.08.2018

Accepted: 19.11.2018

Published: 28.12.2018

Corresponding Author

e-mail: kaerdikaya@gmail.com

¹ Bu makale 3-5 Kasım 2017 tarihinde Antalya'da düzenlenen 1. Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Araştırmaları Sempozyumu'nda sözel bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Toplumların önemli oranını oluşturan engelliler, Türkiye nüfusunun % 12,9'una karşılık gelen 8 milyon civarında kişiden oluşmaktadır (ESYH, 2014). Bedensel ve görme engelli bireyler de bu grubun içinde bulunmaktadır. Toplumun önemli bir kısmını oluşturan bedensel ve görme engelliler son yıllarda birçok araştırmanın konusu olmuştur (Purutçuoğlu ve Aksel, 2017; Bozacı, 2016; Çınar ve ark., 2015; Topsaç ve Bişgin, 2015). Engelliler “Doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yetilerini çeşitli derecelerde kaybetmiş, normal yaşamın gereklerine uyamayan, günlük gereksinimlerini karşılama güçlüğü olan korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmeti alan kişiler” olarak tanımlanmıştır (T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, 2008). Bedensel engelliler ise: “kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişidir. El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında, kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, serabralpalsi, spastikler ve sipinabifida olanlar” olarak ifade edilmiştir. Görme engelliler ise “tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı ya da bozukluğu olan kişilerle göz protezi kullananlar, renk körlüğü ve gece körlüğü olanlar” olarak tanımlanmıştır.

Engelliler toplumdan ayrı düşünülmemeyen bireylerdir ve toplumdaki diğer bireylere sunulan tüm imkânların onlar içinde sunulması gerekmektedir. Bu nedenle, sosyal aktivite imkânları da tüm toplumu kapsayacak duruma getirilmiş olmalıdır. Çağdaşlığın temeli olan bireyler arası eşitlik ilkesi göz önüne alındığında, çağdaş bir devlet, tüm yurttaşlarına hiçbir ayırım gözetmeksizin onların yaşamları için gerekli olan olanakları sunmalıdır. Engelli bireylerin tutumlarının olumlu olması için diğer tüm bireylerle aynı koşullarda yaşamlarını sürdürebilmesi, çevrenin onlar için de ulaşılabilir biçimde planlanması ve düzenlenmesi ile mümkündür (Sirel ve ark., 2012). Bu sebeple, toplumsal hayatın ayrılmaz bir parçası olan engellilerin sorunları gerçekçi bir şekilde ele alınarak toplumla bütünleştirilmeleri gerekmektedir (Özcan, 2008). Fiziksel ve görme engelleri nedeniyle toplumsal hayatta sınırlı halde yaşamakta olan engellilerin sosyal hayata kazandırılmaları gerekmektedir.

Rekreasyon, boş zaman ve boş zaman tutumu

İnsanın temel amacı hayatını sürdürmektir. Hayatını mutlu bir şekilde sürdürmesi ise en önemli amacını oluşturmaktadır. Tüm insanlar keyifli bir yaşantı

sürdürmek ister. Tam bu noktada önemli bir soru ortaya çıkmaktadır. Hayatımızı nasıl idame ettirebiliriz? Yaşadığımız sistemde insanlar hayatta kalabilmek için çalışmak zorundadırlar. İnsan hayatta kalabilmek için öncelikle fizyolojik ihtiyaçlarını gidermek durumundadır. Bu nedenle de çalışmalı ve hayatını devam ettirmelidir. Çalışarak geçirilen bu zaman çalışma zamanıdır. Genel olarak bir insan sekiz saat işte geçirirken, yaklaşık olarak iki saat ise işe hazırlık ve ulaşım gibi faaliyetlere harcanmaktadır. Belli bir saatte de uyumak ve dinlenmek zorunda olan bir bireyin ortalama sekiz saat uyuduğu varsayılırsa yapabileceği faaliyetler için altı saati bulunmaktadır (Tütüncü, 2012). Bu noktada rekreasyon tanımını yapmak gerekmektedir. Rekreasyon insanın yaşam kalitesini artırmak için serbest ve boş zamanında doğaya zarar vermeden, kendi istemi ve gönüllü olarak yaptığı faaliyetleri kapsayan multidisipliner bir çalışma alanı” olarak tanımlanmıştır (Tütüncü, 2012). Rekreasyonun sınıflamalarına bakıldığında sağlık koruyucu ve tedavi amaçlı olan sağlık rekreasyonu, insanların sanatsal becerilerini geliştirici ve artırıcı etkinliklerini kapsayan sanatsal rekreasyon, bireylerin belirli bir ücret karşılığı katıldıkları etkinlikler olan ticari rekreasyon ve rekreasyon faaliyetlerinin turistik açıdan kullanılmasını kapsayan turistik rekreasyon gibi sınıflara ayrıldığı görülmektedir. Bunların dışında estetik rekreasyon, sosyal rekreasyon ve fiziksel rekreasyon gibi de alanları mevcuttur (Hazar, 2003).

Rekreasyon alanının gelişmesiyle birlikte bu alan terapi amaçlı da kullanılmaya başlanmıştır. Terapi tedavi sürecinde yapılan rehabilitasyon faaliyetleridir. Bu bağlamda, rekreasyon terapisinin temelinde hastalık ya da yetersizlik durumunda olan bireylere, boş zamanlarında tedaviye destek amaçlı uygulanan rehabilitasyon amaçlı esenlik ve rekreasyon hizmetleri bulunmaktadır (Tütüncü, 2012). Örneğin yapılan çalışmalar yapılan fiziksel aktivitelerin engelli bireylerin sağlık, fiziksel uygunluk ve iyi oluş düzeylerini artırdığını göstermektedir (O'Brien ve ark., 2016). Engelli bireylerin sosyal hayattan kopmadan toplumun bütünü ile birlikte, bağımsız olarak sosyal gereksinimlerini karşılayabilmesi için rekreasyon alanlarından yararlanabilmeleri gerekmektedir. Rekreasyon alanlarından yararlanan engellilerin boş zamanını etkin kullanabilme becerileri artacaktır. Bu nedenle, rekreasyon alanlarının tasarımı büyük önem taşımaktadır. Yollar, kaldırımlar, merdivenler, park-bahçeler, ulaşım araçları, çocuk oyun alanları ve bunun gibi daha birçok fiziksel çevre unsuru engellilerin toplumla bütünleşmesinde önemlidir (Kaya, 2016). Engelli insanların boş zamanlarında yapabilecekleri üzerinde etkili

olacak konuların başında gelen çevre şartlarının düzenlenmesi ve engellilere uygun hale getirilmesi oluşturulan imkânlara ulaşım açısından önemlidir.

Engelli bireylerin boş zamanları ile ilgili önemli olan kavramlardan birisi de boş zaman tutumudur. Tutum kavramının tanımı incelendiğinde, “bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilim” olarak tanımlandığı görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010). Boş zaman tutumu ise, boş zamana ve boş zamanda yapılabilecek etkinlikler ile ilgili düşünce, duygu, davranış, tecrübe, anı ve bilgilerden oluşan olumlu ve olumsuz olabilen tepkilerdir (Teaff ve ark., 1975). Tutum, bir bireyin davranışı demek değildir. Fakat bireyin bir konu hakkındaki tutumundaki değişiklik neticesinde davranışında da değişiklik olmaktadır (Zhang ve ark., 2018; Sah, 2012). Bu nedenle, engelli bireylerin boş zaman tutumlarının incelenmesi önemlidir. Çünkü engelli bireylerin boş zamanlarını nasıl değerlendirdikleri boş zaman tutumlarına göre şekillenebilmektedir.

Boş zamanların özellikleri; iş hayatının ortaya çıkardığı bedensel yorgunluğu ve zihinsel gerilimi azaltması, dinlenme ve boş vakit geçirmesi, tekdüzelikten kaçıp kurtulmayı sağlaması, eğlenme ve stres atmaya yardımcı olması ile fiziksel ve zihinsel kapasitenin gelişmesine uygun yeni koşullarda kişilik geliştirmesidir (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç, 2009). Ayrıca yapılan araştırmalar, boş zaman aktivitelerine katılımın, bireylerin aidiyet duygusu, kişisel gelişimi, kendini ifade edebilmesi, duyarlılıkları, sosyal davranışlarının gelişimi, sosyal kimliğinin oluşması, iş hayatının getirdiği stresten kurtulmaları ve psikolojik olarak kendilerini iyi hissetmeleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Karlı ve ark., 2008; Beggs ve Elkins., 2010). Bu bağlamda, engelli bireylerin boş zamanları ile ilgili unsurlardan birisi olan boş zaman tutumlarının değerlendirilmesi ve boş zaman tutumları ile ilişkili olan etmenlerin belirlenmesi önemlidir. Ayrıca bu konuda alan yazında sınırlı sayıda araştırma bulunması da bu konunun önemini ortaya koymaktadır.

Yukarıdaki açıklamalar doğrultusunda, bu araştırmanın amacı bedensel ve görme engelli bireylerin boş zamana karşı tutumlarının belirlenmesi ve katılımcıların boş zaman tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesidir.

Yöntem

Yapılan araştırmaya Iğdır ilinde, Yeni Ufuklar, Sevgi Kuşağı, Yeşil Iğdır rehabilitasyon merkezlerinde bulunan engellilere ve Ağrı ilinde, Altı Nokta, Ümit Aras, Serhat Bakım Merkezinde bulunan 42'si kadın (%42), 66'sı erkek (%61,1) 87'si

ortopedik (%80,6), 21'i görme (%19,4) olmak şartıyla toplam 108 engelli birey çalışmamıza katılmıştır. Yaş ortalamaları 32.57 ± 8.40 olarak belirlenmiştir.

Ölçme Aracı

Katılımcıların boş zaman tutumlarını belirlemek amacı ile kişisel bilgi formu ve Ragheb ve Beard (1982), tarafından geliştirilen, Türkçe'ye uyarlaması ise Akgül ve Gürbüz (2011) tarafından yapılan Boş Zaman Tutum Ölçeği (BZTÖ) kullanılmıştır. Ölçeğin alt boyutları; (1) bilişsel (örn: boş zaman aktiviteleri bireyler ve toplumlar için faydalıdır) (2) duyuşsal (örn: boş zaman aktiviteleri ile meşgul olmaktan hoşlanıyorum) ve (3) davranışsal (örn: boş zaman aktivitelerine sık sık katılıyorum) olarak üç tanedir. Her alt boyut (12 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte toplam 36 madde vardır. Ölçek 5'li Likert tipi ölçektir (Kesinlikle katılmıyorum – Katılmıyorum – Kararsızım – Katılıyorum- Kesinlikle katılıyorum). Alt boyutlardan elde edilen yüksek puan o boyuttaki yüksek boş zaman tutumunu ifade etmektedir. Ölçeğin yapı geçerliliği Temel Bileşenler Faktör Analizi ile değerlendirilmiştir. 36 maddenin faktör yüklerinin .421 ile .814 arasında değiştiği belirlenmiştir ve üç faktörlü yapının Türk örneklem için uygun olduğu sonucuna varılmıştır (Akgül ve Gürbüz, 2011). Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacı ile iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. İç tutarlılığı gösteren Cronbach'ın alfa güvenirlik katsayıları 0.93 ile 0.96 arasına değişmektedir. Serbest zaman ve boş zaman terimleri alan yazında birbiri yerine sıklıkla kullanılan kavramlardır. Kavram kargaşası olmaması açısından ve bu araştırma kapsamında kullanılan ölçekle de uyumlu olması bakımından bu çalışmada "boş zaman" terimi kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler Excel programında girilmiş ve SPSS 17 programında analizleri yapılmıştır. Eksik yada hatalı veri girişi kontrolü yapıldıktan sonra analize alınan verilerin basıklık ve çarpıklık değerleri incelendiğinde verilerin normal dağılım göstermediği görülmüştür. Bu nedenle verilerin analizinde parametrik olmayan analizler kullanılmıştır. Veriler tanımlayıcı istatistikler, Mann-Whitney U Testi ve Kruskal Wallis testi ile analiz edilmiştir. Tüm analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Tablo 1. Katılımcıların cinsiyete göre dağılımları

Cinsiyet	n	%
Kadın	42	38.9
Erkek	66	61.1
Toplam	108	100

Katılımcıların %39.9'u kadın %61.1'i ise erkek katılımcılardan oluşmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların engel türüne göre dağılımları

Engel türü	n	%
Ortopedik	87	80.6
Görme	21	19.4
Toplam	108	100

Araştırmaya katılan bireylerin % 80.6'sının ortopedik engelli, %19.4'ü ise görme engelli olarak belirlenmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların spor yapma durumuna göre dağılımları

Spor yapma durumu	n	%
Spor Yapıyor	25	23.1
Spor Yapmıyor	83	76.9
Toplam	108	100

Araştırma grubunun %23.1'i spor yaptığını ifade ederken katılımcıların %76.9'unun ise spor yapmadığını belirtmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların eğitim durumuna göre dağılımları

Eğitim durumu	n	%
Okuma Yazma Yok	28	25.9
Okuma Yazma Var	26	24.1
İlkokul	14	13.0
Ortaokul	19	17.6
Lise Mezunu	17	15.7
Üniversite Mezunu	4	3.7
Toplam	108	100

Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumları incelendiğinde %25.9'unun okuma yazmasının olmadığı belirlenmiştir. %24.1'i ise sadece okuma yazma bildiklerini ifade etmişlerdir. Bu iki grup en büyük oranı oluşturan gruplardır. En düşük olarak ise, katılımcıların % 3.7'sinin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5. Boş zaman tutumlarının engelin oluş zamanına göre analizi

	Engelin oluş zamanı	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Duyuşsal	Doğuştan	56	49.05	2747.00	1151.000	.060
	Sonradan	52	60.37	3139.00		
	Toplam	108				
Bilişsel	Doğuştan	56	48.98	2743.00	1147.000	.057
	Sonradan	52	60.44	3143.00		
	Toplam	108				
Davranışsal	Doğuştan	56	46.12	2582.50	986.500	.004
	Sonradan	52	63.53	3303.50		
	Toplam	108				

Engelin oluş zamanına göre yapılan analizlerde davranışsal boyutta sonradan engelli olan bireylerin boş zaman tutumları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur (U=986,5; p<.05).

Tablo 6. Boş zaman tutumlarının spor yapma durumuna göre analizi

	Spor yapma durumu	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Duyuşsal	Spor Yapıyor	25	64.44	1611.00	789.000	.070
	Spor Yapmıyor	83	51.51	4275.00		
	Toplam	108				
Bilişsel	Spor Yapıyor	25	70.20	1755.00	645.000	.004
	Spor Yapmıyor	83	49.77	4131.00		
	Toplam	108				
Davranışsal	Spor Yapıyor	25	62.76	1569.00	831.000	.132
	Spor Yapmıyor	83	52.01	4317.00		
	Toplam	108				

Spor yapma durumuna göre yapılan analizlerde bilişsel alt boyutunda spor yapanların anlamlı olarak daha yüksek boş zaman tutumuna sahip olduğu belirlenmiştir (U= 645; p<.05).

Tartışma ve Sonuç

Çalışmamıza katılan engelli bireylerin tablo 4'deki eğitim durumlarına bakıldığında okuma yazma bilmeyenlerin oranı %25, okuma yazma bilenler %24.1, ilkokul %13, ortaokul %17.6, lise mezunu %15.7, üniversite mezunu ise sadece %3.4'dür. Bu sonuçlardan da anlaşılacağı üzere eğitim durumu engelli bireylerde üzerinde durulması gereken bir konu olabilir. Eğitim durumlarına göre bakıldığında, engelli bireylerin eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun ise engelli bireylere uygun olan çevresel imkanların kısıtlı olmasından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Engellilerin eğitim seviyesinin yükselmesi ile birlikte boş zamanlarını daha pozitif değerlendirdikleri ve boş zamanlarına karşı bakışlarının daha olumlu yönde olduğu görülmüştür (Kaya, 2016). Engelli bireylerin kendileri için

fayda sağlayıcı rekreatif aktivitelerin değerlendirmesini yapmakta güçlük yaşamaları eğitim durumlarının düşük oranlarda kalmasından kaynaklanabileceği söylenebilir. Engelli bireylerin eğitimi küçük yaşlardan itibaren önemlidir. Çeşitli düzenlemeler ile özel gereksinimi olan çocukların okul öncesi eğitimleri zorunlu hale getirilmiştir (Özaydın ve Çolak, 2011). Ayrıca bu bireylerin eğitimlerine diğer akranları ile birlikte devam edebilmeleri için kaynaştırma yoluyla eğitim imkânı da sunularak bu bireylerin eğitimlerini tamamlamaları sağlanmaya çalışılmıştır (Özaydın ve Çolak, 2011). Bireylerin ileriki yaşlardaki davranış ve tutumları çocukken yaşadığı deneyimler ile ilişkilidir. Bu nedenle, okul öncesi eğitimin engelli bireyler için zorunlu olması ve bu bireylerin kaynaştırma eğitimi ile eğitim sürecinden daha fazla fayda etmesinin amaçlanması olumlu gelişmelerdir. Ergüden'e (2008) göre ortopedik, görme, işitme ve konuşma gibi engeli olan bireylerin büyük eğitim sorunları bulunmaktadır. Çünkü bu kişilerin engellerine uygun eğitim veren özel okullara gitmeleri gerekmektedir. Bu durum ise hem engelli bireyleri toplumun genelinden ayırmakta hem de bu alanda ek bir yatırım yapmayı gerektirmektedir. Bu araştırma sonuçları göstermektedir ki engelli bireylerin eğitim düzeyini artırıcı ek uygulamalar yapılabilir.

Çalışmanın bir diğer sonucu olan, engelin oluş zamanına göre yapılan analizlerde davranışsal boyutta sonradan engelli olan bireylerin boş zamana karşı tutumları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca, boş zamana karşı tutumun diğer iki boyutunda da sonradan engelli olan bireylerin daha yüksek puan elde ettiği görülmektedir. Sonradan engelli olan bireylerin, boş zaman aktivitelerine karşı daha olumlu tutum sahibi olmaları, boş zaman aktivitelerinin bedenlerine ve zihinlerine yararlarının daha çok farkında olmalarından kaynaklanabilir. Sonradan engelli olan bireylerin bu farkındalığı kazanmak için doğuştan engelli olan bireylere göre daha çok imkânının olabileceği söylenebilir. Bunu destekler nitelikte, engelli bireylerin erişilebilir turizmi değerlendirmesi hakkında yapılan bir araştırmada sonradan engeli olan bireylerin araştırma konusu olan etkinliği yapabilirken doğuştan engelli bireylerin aynı etkinliği hiç yapmadığı belirtilmiştir. Sonradan engelli olan bireyler engelli olduktan sonra önceden yaptıkları aynı aktiviteyi yapamadıklarını ifade etmişlerdir (Evcı ve Şahin, 2017). Bu nedenle doğuştan engelli olan bireylerin serbest zaman etkinliklerinin faydalarından (Wilson ve Clayton, 2010) daha fazla yararlanabilmeleri için gerekli uygulamaların yapılması önerilebilir. Yapılan bir çalışmada engelli bireylerin rekreasyonel aktivitelere katılımı benlik saygısı ve yaşam kalitesini olumlu olarak etkilemiştir (Laferrier, Teodorski ve Cooper, 2015). Ayrıca, rekreatif etkinliklere

katılan bedensel engellilerin bazı psikososyal faydalar sağladığı da ifade edilmiştir (Spornier ve ark., 2009). Doğuştan engelli olan bireylerin de boş zaman etkinliklerine karşı daha olumlu tutum geliştirmeleri ve boş zaman etkinliklerinden yararlanmaları sağlanmalıdır.

Boş zaman tutumları spor yapma durumuna göre incelendiğinde, bilişsel alt boyutunda spor yapanların anlamlı olarak daha yüksek boş zaman tutumuna sahip olduğu belirlenmiştir. Diğer iki alt boyutta da spor yapanların anlamlı olmayan düzeyde daha yüksek puan elde ettiği de görülmektedir. Spor yapan engelli bireylerin spor yapmayanlara göre daha olumlu boş zaman tutumuna sahip olmalarının, bilişsel yönden boş zamanları aktif olarak geçirmenin faydalarını biliyor ve deneyimliyor olmalarından kaynaklanmış olabileceği söylenebilir. Aynı şekilde boş zamana karşı olumlu tutumu olan engelli bireylerinde spor yapmaya daha yatkın olacağı söylenebilir. Engellilerin spora daha fazla ihtiyacı olduğu da araştırmalar tarafından ortaya koyulmuştur. Çünkü spor, engellilerin fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak diğer bireyler ile iletişime geçmesini ve sosyalleşmesini sağlayacak en önemli araçtır (Çevik ve Kabasakal, 2013). Engelli bireyler spor sayesinde çevre ile iletişim kurabilir ve çok yönlü gelişebilir buda sosyal bir tedavidir (Kabasakal, 2007). Spor, fiziksel ve ruhsal yapıya sağladığı destek yanında disiplin, güven, rekabet ve arkadaşlık hislerini uyandırarak engelli bireye sosyal rolünü de kazandırır. Engelli birey için sosyal rolün evrensel dili spordur (Yetim, 2014). Sporun belirtilen bu etkileri neticesinde, spor yapan engelli bireylerin boş zaman aktivitelerine karşı tutumunun daha olumlu olduğu ifade edilebilir. Ayrıca spor yapanların ve yapmayanların oranları incelendiğinde spor yapmayanların oranının çok daha fazla olduğu görülmektedir. Sporun sosyal ve psikolojik faydaları incelendiğinde birçok faydası olduğu görülmektedir (Küçük ve Koç, 2004). Bu nedenle engelli bireylerin spor yapmaları teşvik edilerek bu oran artırılmalıdır.

Öneriler

Dış mekanlar da bulunan rekreasyon alanları tüm bireyler gibi engelli bireyler açısından da çok büyük önem taşımaktadır. Bu rekreasyon alanları özellikle engelli bireylerin sosyal çevreye katılımı açısından ön plana çıkmaktadır. Rekreasyon alanlarında engelli bireylerin karşılaştığı problemler onların toplumdan uzaklaşmasına ve özgüvenlerini yitirmelerine neden olmaktadır. Karşılaşılan problemlerin temelinde sorumluların yeterince bilinçli olmaması ve kendilerinin de her zaman bir engelli adayı

olduklarını unutarak uygulama yapmaları bulunmaktadır. Bu konu, spora katılan engellilerin oranının daha az olmasının da bir nedeni olabilir. Bu nedenle, kamu kurum ve kuruluşlarında bu konuda yapılan tüm işlerde ilk olarak çok yönlü olarak değerlendirmeler yapılmalı ve sonrasında faaliyete geçilmelidir.

Ayrıca engelli bireylerin spora katılımlarını artırmak amacı ile kendileri ve aileleri projeler kapsamında bilgilendirilebilir. Mevcut yapılan farkındalık projeleri daha fazla insana etki edecek boyuta getirilebilir. Sporun engelli bireylerin hayatlarına etkileri konusunda birçok sonuçlandırılmış proje engellilere ve ailelerine ulaştırılarak engelli bireylerin spora katılım oranı artırılabilir. Araştırmanın yapıldığı ilde engelli bireylerin müsabık olarak spor yapma imkanları çok kısıtlıdır. Bu nedenle sporu sıkıcılıktan kurtarmak amacıyla çeşitli spor branşlarında kulüpler kurulabilir. Engelli federasyonu bünyesinde oluşturulmuş olan spor kulüplerinin daha da yaygınlaştırılması ile daha fazla engelli sporla tanışabilir. Engelli bireylerin aktif olarak müsabakalara katılmaları teşvik edilerek spora katılımları artırılabilir ve boş zamanlarını daha kaliteli geçirmeleri sağlanabilir.

Engelli bireylerin boş zamanlarını verimli geçirmesi onların toplumla bütünleşmeleri ve yaşam kaliteleri açısından önemlidir. Bu bireylerin boş zaman tutumları üzerinde olumlu etki yapacak bilgilendirme, uygulama ve diğer çalışmalar yapılmalıdır. Bu amaçla ilgili bakanlıklar ve dernekler ile ortaklaşa projeler yürütülebilir. Ayrıca engelli bireylerin eğitimlerini tamamlamaları teşvik edilmelidir. Engelli bireylerin eğitimlerini devam ettirmeleri için çalışmalar yapılabilir. Bu konuda aileler de bilinçlendirilerek güncel uygulama ve olanaklar konusunda bilgilendirilebilirler.

Kaynaklar

- Akgül, B. M.,& Gürbüz, B. (2011) Boş zaman tutum ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 16(1), 37-43.
- Beggs, B.A. Elkins, D.J. (2010), The influence of Leisure Motivation on Leisure Satisfaction, The Cyber Journal of Applied Leisure and Recreation Research, <http://larnet.org/2010-02.html>, Erişim Tarihi: 20.10.2017.
- Bozacı, İ. (2016). Engelli tüketicilerin alışveriş ortamında karşılaştığı sorunlar ve engelli olmayanların bu sorunlar hakkındaki algılamaları: karşılaştırmalı bir alan araştırması. Journal of International SocialResearch, 9(47).

- Çevik, O., & Kabasakal, K. (2013). Spor etkinliklerinin, engelli bireylerin toplumsal uyumuna ve sporla sosyalleşmelerine etkisinin incelenmesi. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, (2), 74-83.
- Çınar, H., Arslan, A. R., Öztürk, A. M., & Bülbül, R. (2015). Kamu binaları: engellilerin donatı ve mobilya kullanımına yönelik yaşam analizi. Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi, 3(3), 329-337.
- O'Brien, T. D., Noyes, T., Spencer, L. H., Kubis, H. P., Hastings, R. P., & Whitaker, R. (2016). Systematic review of physical activity and exercise interventions to improve health, fitness and well-being of children and young people who use wheelchairs. *BMJ opensport&exercisemedicine*, 2(1): 1-16.
- ESYH, (Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü) (2014). Türkiye Engelliler Araştırması Temel Göstergeleri.
- Ergüden, A.D. (2008) Sosyal dışlanma açısından bedensel engelli bireylerin yaşantılarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı.
- Evcı, A., & Şahin, C.K. (2017). Bedensel Engelli Bireylerin Erişilebilir Turizmi Değerlendirmesi Üzerine Bir Araştırma. Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi, 6(2), 681-689.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A., Dinç, Y., (2009), Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Hazar, A. (2003). Rekreasyon ve Animasyon, 2. Baskı, Ankara: Detay yayıncılı
- Kabasakal K. (2007) Zihinsel Engellilik, Zihinsel, Ruhsal, Duygusal Engellilik, Lokomotif Medya, Ünimat Ofset Matbaası, Konya.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Günümüzde İnsan ve İnsanlar. Evrim Yayınevi, 12. Baskı, İstanbul.
- Karlı, Ü., Polat, E., Yılmaz, B., Koçak, S., (2008), "Serbest Zaman Tatmin Ölçeği'nin (SZTÖ-Uzun Versiyon) Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması", Spor Bilimleri Dergisi, Cilt: 19, Sayı: 2, ss. 80- 91.
- Kaya, E. (2016). Engelli Bireylerin Rekreatif Faaliyetlere İlişkin Tutumları Ve Sportif Rekreasyon Alanlarının Engellilere Uygunluk Düzeylerinin İncelenmesi; Torcu Arena Stadyumu, Kelebekler Vadisi Parkı Örneği Selçuklu-Konya. Yayımlanmış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Küçük, V., Koç, H. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 9(1), 211-223.

- Laferrier, J. Z., Teodorski, E., & Cooper, R. A. (2015). Investigation of the impact of sports, exercise, and recreation participation on psychosocial outcomes in a population of veterans with disabilities: a cross-sectional study. *American journal of physical medicine & rehabilitation*, 94(12), 1026-1034.
- Özaydın, L., & Çolak, A. (2011). Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ve "okul öncesi eğitimde kaynaştırma eğitimi hizmet içi eğitim programı" na ilişkin görüşleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 1(1), 189-226.
- Özcan, Y. (2008). Engelli Standartlarının Adana Kenti Açık ve Yeşil Alanlarında Analizi ve Uygulama Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Purutçuoğlu, E., & Aksel, C. (2017). Engelli kadınların beden imajı algısı ile yaşam doyumunun belirlenmesi. *Journal of International Social Research*, 10(50).
- Ragheb, M. G. & Beard, J. G. (1982). Measuring Leisure Attitude. *Journal of Leisure Research*, 14(2): 155-167.
- Sah, S. (2012). Conflicts of Interest and Your Physician: Psychological Processes That Cause Unexpected Changes in Behavior. *Journal of Law, Medicine & Ethics*, 40(3):482-487.
- Sirel B., Boyacıgil, O., Duymuş, H., Konaklı, N., Altun kasa, F., Uslu, C. (2012). Çukurova Üniversitesi Yerleşkesi Açık Alanlarının Fiziksel Engelliler Bakımından Ulaşılabilirliğinin Değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi, 27(1).
- Sporner, M. L., Fitzgerald, S. G., Dicianno, B. E., Collins, D., Teodorski, E., Pasquina, P. F., & Cooper, R. A. (2009). Psychosocial impact of participation in the national veterans Wheel chair games and winter sport clinic. *Disability and rehabilitation*, 31(5), 410-418.
- T.C. Başbakanlık Özürhükler İdaresi Başkanlığı (2008) Özürhükler Kanunu ve ilgili mevzuat, T.C. Başbakanlık Özürhükler İdaresi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Teaff, J. ve ark. (1975). An Elderly Leisure Attitude Schedule. 28th Annual Meeting of the Gerontological Society. Oct-26-30. Louisville, Kentucky.
- Topsaç, M., Bişgin, H. (2015). Üniversitede okuyan engelli öğrencilerin fiziksel aktivite düzeylerinin incelenmesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 40(40).
- Tütüncü, Ö. (2012). Rekreasyon ve Rekreasyon Terapisinin Yaşam Kalitesindeki Rolü. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23(2), 248-252.

- Wilson, P.E., & Clayton, G.H. (2010). Sports and disability. *PM&R*;2(3):46–54.
- Yetim, A. (2014). II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi bildiri kitapçığı, pp:3-9. 2-4 Mayıs 2014, Batman.
- Zhang, Y., Jiang, G., Sun, Y., Zhao, X., & Yu, X. (2018). Cross-cultural adaptation and psychometric properties of the Chinese version of the Communication Skills Attitude Scale among medical students in Liaoning province, China: a cross-sectional study. *BMJ open*, 8(9), e020931.